

## Móricz Zsigmond, a Nyugat szerkesztője levelezéséből

A Petőfi Irodalmi Múzeum 1985-ben kiadta *Móricz Zsigmond, a Nyugat szerkesztője* válogatott levelezését. A nagy író, mint tudjuk, 1929 decembere és 1933 februárja között szerkesztette századunk első felének legjelentősebb magyar irodalmi folyóiratát. A most közreadott levelek — melyeknek feltétlenül helye lenne a gyűjteményben — a kötet nyomdába adása után kerültek elő az író hagyatékából.

A hat levél közül öt Móricznak a Nyugat 1931. márc. 1-jei számában publikált *Az irodalom és a faji jelleg* című vitacikkéhez kapcsolódik. Az előzményekről röviden annyit, hogy 1931. febr. 10-én Hegedüs Lóránt előadást tartott a Cobden szövetségben. Bírálta Császár Elemér *Irodalmunk nemzeti jellege* című, 1929-es tanulmányát, és védelmébe vett Ady Endre költészetét. Erre reagált Szász Károly és Négyesy László a Budapesti Hírlapban, elutasítólag. Móricz Zsigmond említett írásában védelmébe vette Hegedüs Lórántot. Cikke — szándéktalanul bár — elindította irodalmunk egyik leghíresebb vitáját: polarizálta, állásfoglalásra készítette a haladás és a konzervatizmus híveit. (A sajtóvita bibliográfiai adatait lásd a 2. számú levélben.) A vita idején többen egyetértésükről biztosították Móricz Zsigmondot. Kötetünkben közöltük — többek között — Darvas József, Földessy Gyula, Gulyás Pál, Koroda Pál, Kun Zsigmond, Oláh Gábor és Szenteleky Kornél, valamint néhány ifjúsági csoport, így az Erdélyi Fiatalok, a Prágában Tanuló Magyar Egyetemi Hallgatók, továbbá a budapesti Képzőművészeti Főiskolások Móriczsal szolidáris levelét, illetve az író válaszát.

Néhány megjegyzés az újabb levelekhez:

1—3. Az Ifjúsági Faluszeminárium és a Bartha Miklós Társaság levelére a két közösséget azonosnak tekintve válaszolt Móricz Zsigmond. (Az ő leveleinek gépirásos másolata került elő a hagyaték feldolgozása során, az aláírás ezért hiányzik.) Bizonyára nem értesült arról, hogy Fábián Dániel vezetésével 1930. október 31-én a progresszív baloldal képviselői kiléptek a Bartha Miklós Társaságból. Fábián Dániel, a Társaság korábbi ügyvezető elnöke Móricz Zsigmond elkötelezett híve volt. A Társaságból kiválva 1931 tavaszán Ifjúsági Faluszemináriumot szervezett volt tagtársai és új barátai részére. Ez ideig csak az 1931. március 20. és április 17. között tartott előadásorozatukról tudtunk, amelyen a jeles szociológus, Braun Róbert elemezte a falu lélektanát és társadalomrajzát. Móriczhoz írt levelük fontos adalék a Faluszeminárium történetéhez.

A Bartha Miklós Társaságnak volt ereje a megújulásra és soraiból kiküszöbölte a jobboldali elemeket. Móricz Zsigmondot már ez a legjobb hagyományaihoz méltó egyesület köszöntötte.

4—5. Az Eötvös Kollégium 1931. április 10-i kézírásos levelét Horváth József fogalmazta meg. Az aláírók kitűnő költők és jeles tudósok lettek, be-

mutatásukra nincs szükség. Szolidaritásuk annál inkább értékes, mert — mint jelzik is — lényegében a saját (konzervatív szellemű) professzoraik ellen irányult.

6. Az időrendben közreadott utolsó dokumentum Németh László lektori jelentése a Nyugat Színpadi Osztálya részére. Móricz Zsigmond több tervet is kidolgozott — s részben meg is valósított — a Nyugat kiadásának rentábilissá tételére. Ezek közé tartozik az általa 1931. október 16-án alapított ügynökség ís. Tehetséges fiatalok színdarabjait kívánta megvásárolni és — átdolgozás után — elősegíteni bemutatásukat. A beküldött darabok lektora Németh László lett. Az ő 1932. február 13-i, levél formájában írt bírálatát közöltük a kötetben. A most előkerült 1931. november 19-i jelentés minden bizonnyal az író legelső ilyen jellegű írása. Biztos ítélőképességre vall, hogy felfigyelt a pályakezdő Hágy Gyula tehetségére. Hágy Gyula valószínűleg az 1955-ös *Sorsok és harcok* című kötete előszavában *Boarding-house* néven említett 1929—30-ban írott első komédiáját küldte be a Nyugat színpadi osztályára. Tábori Terka Athénból juttatta el leveleit és írásait Móricz Zsigmondhoz. *Két vállás közt* című novellája meg is jelent a Nyugat 1930. április 16-i számában.

TASI JÓZSEF

1.

*Igen Tisztelt Mester!*

*Az Ifjúsági Falu-Szeminárium tagjai dühvel és fiatalságuk minden utálatával szemlélték azt az undorító hajszát, amelyet egyes „diszmagyar urak” zsebük megtöltésére, ostoba hiúságuk kielégítésére rendeztek Ön ellen bizonyos „keresztény és magyar” napilapokban.*

*Amidőn alulírottak ezeket az otromba támadásokat felháborodással utasítjuk vissza, ugyanakkor szeretetünknek, magyarságunknak minden erejét és melegségét, egy új társadalomért vívott és vívandó harcunknak lankadatlan hitét lobogtatjuk Ön felé s kérjük, hogy minden harcát, amit ebben a bomló társadalmi rendszerben megharcolt a magyar fiatalságért, még keményebben, még rendületlenebbül folytassa, mert hiszen mégis csak az győz, mégis csak az az igaz, aki mellett egy új világot akaró és látó fiatalság áll.*

*Az ítéletünk pedig ebből az alkalomból Gyulai Pál szavaiban éledjen újjá azok felett, akik szertelen ostobaságukban és tehetségtelenségükben az Ön életét és művészetét akarták kikezdeni. Ez az ítélet így szól: „... De vajon megszűnnek-e nemzeti hibáink és fogyatkozásaink, politikai és társadalmi tévedéseink, ha takarjuk vagy eltagadjuk? Csak idegenektől halljunk-e igazat s a költőt udvaroncá aljasítsuk-e, hogy csak hizelegjen nemzeti hiúságunknak? Vajon van-e valódi költői mű, mely nem emeli az arányokat s nem összpontosítja a lényegest, akár jellemet rajzoljon, akár cselekményt alkosson?”...*

*A Dódó főhadnagy semmi esetre sem, de Milotay István újabb „termelvényei” sem.*

*Igaz szeretettel, mélységes ragaszkodással maradunk az Ön oldala mellett az Ifjúsági Falu-Szeminárium nevében.*

*Budapest, 1931. március 20.*

*Madarassy Mayer Imre, dr. Fábián Dániel, Lakatos Péter Pál, Ihász Sándor Béla, dr. Czövek János, Huber Ferenc, Czövek István, Arany Károly, Olt Károly.*

A Bartha Miklós Társaság 1931. március hó 23-án tartott rendkívüli választmányi ülésének határozata

Móricz Zsigmondnak tisztelettel átnyújtja a Bartha Miklós Társaság küldöttsége

A Bartha Miklós Társaság 1931. március hó 23-án hétfőn este a Múzeum kávéház különtermében rendkívüli választmányi ülést tartott a Móricz Zsigmond ellen indított támadások ismertetésére és a társaság álláspontjának lerogzítására.

A rendkívüli választmányi ülésen előadó-elnök ismertette a támadás kiindulásának előzményeit, majd figyelmeztetve a választmány tagjait, hogy minden előítéletet és elfogultságot félretéve pusztán csak a tiszta igazságot tartásák szemük előtt s úgy alkossanak majd tárgyilagos véleményt, felolvasta a polémia egész anyagát. Mégpedig nevezetesen: Móricz Zsigmond „Irodalom és a »faji jelleg«, a Nyugat 1931. március hó 1. sz.-ban megjelent vezércikkét, Négyesy Lászlónak „Szellemi életünk torzképe, Válasz Móricz Zsigmondnak” c., a Budapest Hírlap 1931. márc. hó 8. sz.-ban megjelent válaszát, Móricz Zsigmondnak erre írt, „A magyar lélek válsága és a nemzeti irodalom kötelessége” c., a Nyugat 1931. márc. hó 16. sz.-ban megjelent vezércikkét, valamint a következő cikkeket: Milotay Istvánnak „Az emberiség és az okosság” c. cikkét (lásd: Magyarország. 1931. márc. 15. sz.), a 8 órai újság 1931. márc. 17. sz.-ban a Petőfi Társaság díszüléséről a következő címmel megjelent cikket „Minden más hazában a közvélemény vihara elsöpörné azt az író, aki a nemzete ellenes propaganda szolgálatába áll. Pekár Gyula éles és elítélő beszéde Móricz Zsigmond ellen a Petőfi Társaság márciusi díszülésén”; a Pesti Napló 1931. március hó 17. sz.-ban „Móricz Zsigmond nyilatkozik az ellene intézett támadásokról” c. cikket, a 8 Órai Újság 1931. március hó 18. sz.-ban „Hogyan fogadta Pekár Gyula kultuszállamtikár korában Móricz Zsigmondot” c. cikket, a Népszava 1931. március hó 22. sz.-ban Jenő József: „Móricz Zsigmond és a nemzeti gondolat” c. cikket, és végül ismertette a Budapesti Hírlap 1931. március hó 22. sz.-ban Négyesy tanítványainak Négyesyhez írott levelét, amely cikkek felolvasásával és ismertetésével a választmányi ülés megtartásáig megjelent egész vitaanyagot a választmányi ülés minden tagja megismerhette.

A rendkívüli választmányi ülés a pro és contra cikkek nyers valóságában való megismerése és alapos mérlegelése után a Móricz Zsigmondot ért támadások fölött megdöbbenő csodálkozásának adott kifejezést s egyhangúlag a következő határozatot hozta:

A Bartha Miklós Társaság rendkívüli választmányja a Bartha Miklós Társaságba tömörült fiatal magyarság nevében tiltakozik azon tendenciózus és modortalan támadás ellen, amely a magyarság legkimagaslóbb és a közvélemény ítélete szerint legértékesebb íróját érte, s különösen tiltakozik a Petőfi Társaság elnökének brutális hangja és a közvélemény megtévesztésére irányuló beállítása ellen, amely beállítás oly kifejezéseket ad és magyaráz bele Móricz Zsigmond 1931. március hó 1-jén a Nyugatban megjelent „Irodalom és a »faji jelleg«” című vezércikkébe, amelyek ott nincsenek s amelyeket jó-

hiszeműleg gondolkozó és olvasni akaró ember abból soha ki nem olvashat, de amit végül éppen Móricz Zsigmondról feltételezni és kijelenteni nemcsak rosszhiszemű korlátoltság, hanem közneveltség is. Móricz Zsigmond nem szorult rá s méltóságán ululi is volna, hogy éppen a Petőfi Társaság elnökével szemben bizonyítsa magyarságát, millió példányszámban elkelt közel félszáz tősgyökeres magyar műve áthatolhatatlan páncélként ver vissza minden ilyenű támadást s gyűlöletszítást. Móricz Zsigmond az újjáéledő magyarság forrása, a magyar fiatalság szemét kinyitó és tanító atyja, vezető és összefogó kéz, amelyben egyesül a világon bármerre szétszórt fiatal magyarság érzülete és szíve: a Csonka-Huzában; az elszakított területeken, ahol a fiatal magyarságot éppen Móricz, Ady és Szabó Dezső szellemisége ihlette és szervezte meg az elnyomással szemben aktív magyarrá, teremtő-építő, szociális, összefogó és harcos magyarrá, a tiszteletet érdemlő honfibús, de passzív magyarság helyett.

Eppen ezért tiltakozunk az ellen, hogy a Petőfi Társaság elnökének tendenciózus és helyt nem álló vádjait a „Magyarság” főszerkesztője még megtette, és Móriczot magyarságában folytatólagosan támadva, a 12. órában elhangzott intő szövegét „feszítsd meg”-gel köszöntse. Különösen csodálatos, hogy éppen az a főszerkesztő teszi ezt, aki húsz év múlva ébredt rá arra, amit Móricz Zsigmond már azóta hirdet: a magyar parasztkultúra szükségességét, a magyar parasztság gazdasági és szociális felemelését.

Jól ismerjük azonban már e támadásokat, amely pár félremagyarázhatatlan mondatba kapaszkodik bele, azt csúri-csavarja s olyanokat állít, amit Móricz Zsigmond sohasem állított, s saját beállítása ellen hadakozik Móricz szájába adva azt, cikkét elferdítve, kiforgatva, hamis következtetéseket vonva s közben eltereli a figyelmet Móricz cikkének lényegéről, tendenciájáról, amellyel a Bartha Miklós Társaság száz százalékig azonosítja magát.

Egy végig nem harcolt harcnak a felújulása ez, egy befejezetlen harcnak, amit Ady Endre indított meg s elrendeltetésszerű elhivatást látunk abban, hogy éppen akkor, amikor a legsivárabb s legkétségbeesettebb poshadtságunk, évtizedek múltán a Nyugat hasábjain újra megszólal Ady Endre szelleme:

„Vagy lesz új értelmük a magyar igéknek  
Vagy marad régiben a bús, magyar élet.”

Ugyanez a hang az, amit Móricz Zsigmond megütött, hivatásszerűen, sorszerűen, és mi köszöntjük érte és üdvözöljük érte!

Vége!

És ugyanaz a hang szólalt fel ellene, amelyik évtizedekkel ezelőtt, ugyanaz a hang s a harc ugyanaz.

Még a módszer is régi: ahogy a katasztrófát jelző a „leghatalmasabb és legtisztább faji ösztönt” képviselő Ady Endrére az illúziókban ringó öntömjenézés korszakában „az illúziók jólszervezett őrei reáboríták a magyartalanság égető Nesszus-ingét” — mondja Szekfű Gyula — nemzetellenesség eltemető vádjával sújtvá a pusztulásunkat előre látó és erre figyelmeztető ősmagyar költőnk: a módszer a régi, az öntömjenézés új korszakában, feledve háborút, Trianont, forradalmakat, mintha mi sem történt volna, a vádaskodók a 30 milliós magyarság illúzióködében ringatózva, nem hallják az új idők szellemét és követelményeit s ugyanúgy a nemzetárulás és nemzetellenesség vádjával illetik a nemzet új feladataira figyelmeztetőket, mint ahogy azt Ady Endrével tették. Még a módszer is a régi.

A támadás pedig most jó valakit ért. Oly valakit, akiről a felhozott vádak feltevése is merő képtelenség, s tanulságosan láthatja belőle most a magyarság, hogy a boldogulásáért küzdő Messiásait a magukat prófétáknak kikiáltottak készek megjeszítettetni.

Kérjük pedig mostan Móricz Zsigmondot: tekintsen táborára, hívei nagy seregére. És tekintsen arra a kétezer magyar fiatalemberre is, akik 25 éves írói jubileuma alkalmából önként ünnepelték, s jusson eszébe, hogy akkor sem üdvözölték a hivatalos irodalmi és egyéb fórumok, tekintsen reánk s válasszon: a kettőezer magyar fiatalember nem kettőezer, s ha kell, nem húsz-ezer, megszámlálhatatlan a tábora s mint egy test és lélek ott vagyunk mellette, mögötte. És kérjük Móricz Zsigmondot, ne tekintsen most se jobbra, se balra a béklyót vető kínálózó partokra, s harcolja végig a győzelemig az újra megkezdett harcot: értünk, fiatal magyarokért, akik vagyunk akár föld népe, értelmiség, ipari munkás vagy más: egyek vagyunk a szenvedésben a magyar sorsban s kezünket nyújtjuk egymás felé, hogy közös akarattal és szolidaritással egyek legyünk a harcban a szociálisabb, emberségesebb és kulturáltabb magyar jövődóért.

Igen, igaza van Móricz Zsigmondnak, a felvidéki fiatal magyarság magyarabb, szociálisabb és emberségesebb, mint az itthoni értelmiségi fiatal magyarság tömege, igen, igaza van Móricz Zsigmondnak, s ezért az igazáért már a Bartha Miklós Társaságot és annak egyes tagjait nyíltan vagy burkoltan eléggé támadták, mikor ezt vallotta s követendő mintaképpül felhívta reá a figyelmet.

Igen, igaza van Móricz Zsigmondnak, de nincs igazuk, akik ezért támadják, akik Beneš propagandistájának rágalmazzák, mert ki meri mondani, hogy a „babiloni fogság érzései mellett” ezek a fiatal magyarok saját magukra hagyatva kulturáltabbak, magyarabbak, szociálisabb és emberibb tartalmúak, mint itthon...

Igen, igaza van Móricz Zsigmondnak, de nincs igazuk, akik cikkét megcsontkiják s tendenciózusan idézik, elhallgatva az idézett részt megelőző mondatokat, a kihagyott részeket s az ezt követőket, amelyek szorosan összefüggenek s el nem választhatók, a közvélemény előtt oly következtetést vonva le, mintha Móricz azt állította volna, hogy a cseh uralom alatt és jóvoltából emberségesebb sorsuk van a magyaroknak, mint Magyarországon, mert ezt Móricz sohasem állította, nem mondta s nem is mondhatta, s aki ily állítást tesz Móricz szájába, az tendenciózusan rágalmaz.

Mert igenis a mélységes és megdöbbentő igazság éppen az, hogy ezek a felvidéki magyar ifjak, a „babiloni fogság érzései” és körülményei között, a mohó cseh imperializmus ellenére, megfosztva a magyar nyelvű iskoláktól s a magyar nyelven való tanulás és gazdasági boldogulás lehetőségétől, a kisebbségi sors kényszerítő hatása alatt megtalálták önmagukat, nemzetségüket és elhivatásukat. Igen, ők már tudják, hogy csakis egy kulturáltabb s szociálisan megszervezett öntudatos magyarság veheti fel a versenyt s állhatja meg a helyét sikeresen az uralkodó népelemmel. Itt van a mélység s ott a döbbenet, hogy itthon az értelmi fiatalok tömege nem ébredt még rá felelősségének tudatára, szociális kötelességeire és feladatára a magyarság tömegeivel és nemzetével szemben. Nincs jövőt építő programja s a régi világ úrhatnám-ság könnyelműségével nézi s hagyja peregni az időt.

És ime Ady Endre, Móricz Zsigmond és Szabó Dezső új nemzedéke odaát: ők már tudják, amit u mi fiatal értelmiségünk tömege még nem, hogy ha meg akarunk állani a világ nagy versenyében, okosabbaknak, és saját vérünk-

kel szemben szociálisabbaknak, emberségesebbeknek és igazságosabbaknak kell lennünk.

Meg kell találni itthon is önmagunkat s ez: az értelmi fiatalságnak testvére: a „büdösnek” bélyegzett paraszt; testvére: a „hazátlan bitangnak” nevezett ipari munkás; testvére minden élő magyar lény, aki két kezével és agyával keresi kenyerét. Testvére és sorsa közös. Meg kell egymást találniok. Az igazi nacionalizmus és hazaszeretet tartalma éppen ez.

És igenis ezt kell szolgálnia az irodalomnak: „Új eszmékre, új célkitűzésekre van szükség, új ígéretekre és új érzésekre...”, nem üres és puffogó frázisokra, „hanem életre és igazságra. S munkára. Okos, emberséges és céltudatos munkára...” a nemzeti szellem újjáteremtésére..., építő magyarságra, hogy meg tudjuk vívni nagy szabadságharcunkat a korlátoltsággal, az öncélúnak tekintett gazdasági és társadalmi rendszer elavult s egész társadalmi rétegeket halálra ítéelő formái ellen; a lakájszellemiséggel és emberhez nem méltó életsorssal; a szabadosság kizsákmányolási üzelkedéseivel; az Európában uralkodó barbár nemzetiségi viszálykodás és elnyomás ellen: a szabadságért, emberséges életért, a magyarság békés életlehetőségéért, fejlődéséért és feltámadásáért.

A Bartha Miklós Társaság rendkívüli választmánya állást foglal Móricz Zsigmond mellett s erről az állásfoglalásáról és határozatáról küldöttéleg tisztelegve értesíti.

Ugyanakkor pedig ezúton felhívással fordul a magyar értelmi fiatalsághoz: cáfolja meg Móricz Zsigmond állításait tettekkel: mutassa meg, hogy a csonka-hazai értelmi fiatalság is megtalálta az utat a magyar tömegekhez, oda kultúráját visz, szociális igazságot, emberséget és közösségvállalást. Mutassa meg a csonka-hazai értelmi fiatalság, hogy Móricz Zsigmondnak ne legyen igaza: mert Móricz Zsigmond éppen ezt akarja. És igenis ez az igazi magyarság, ez jelenti a feltámadást, a nyakunkra szorított trianoni béklyók széttörését, a magyarság egyesülését és boldogulását, amit úgy látszik, azok az urak, akik Móricz Zsigmondot támadják, sohasem fognak megérteni.

Budapesten, 1931. március hó 23-án.

A kiadmány hitelül:

MENYHÁRT PÁL  
a Bartha Miklós Társaság  
főtitkára

IFJ. KÖNYVES-TÓTH KÁLMÁN  
a Bartha Miklós Társaság  
elnöke

3.

[1931]. április 6.

HÚSVÉTI LEVÉL

A BARTHA MIKLÓS TÁRSASÁGHOZ

Kedves Barátaim,  
mely örömmel és maghatottsággal vettem márc. 20-án kelt leveleteket és márc. 23-án tartott rk. választmányi ülésetek Határozatát.

Abban a harcban, mely az egész ország közvéleménye előtt folyik, nekem valóban az ad erőt és lelkesedést, hogy megadatott látnom, hogy van

ebben a „bomló társadalmi rendszerben” egy olyan fiatalság amely új világot akar és lát.

Az én harcom csak útmutatás akart lenni s csak az akar maradni.

Életem egyik legnagyobb élménye, találkozásom azzal az intellektuális fiatalsággal, amely új utakon és új felfogással indul ennek a szegény és elpusztulásra ítélt országnak a megmentésére. Értelmiségünk évtizedek óta elvesztette gondolkodásának alapjait s nehezen talál új alapokat s közben szétzüllik. Ipari életünk a nagytőke imperialista vágyainak rabja s egy mérhetetlen nyomorban szenvedő proletariátust sorvaszt. Mezőgazdaságunk egy kevert feudális és rablógazdálkodásra hajlamos mohóságban elejtette a mély rétegekben tengődő mezőgazdasági munkásság fölemelkedését.

De mindennél nagyobb öröm, hogy tömérdek levelet kapok a társadalom minden rétegéből, s minden levélíró biztosít arról, hogy gondolkodásban egyek vagyunk. Itt vannak értelmiségünk nagy értékű nyilatkozatai, nagybirtokosok, gyárosok, magas állami és magántisztviselők, kisebb emberek, tanárok, tanítók, orvosok, ügyvédek írásai, amelyekből látnom kell, hogy ma már nem szórványos és nem elszigetelt jelenség a gondolkozó és a nemesre és szépre törekvő lelkek serege.

Inkább azt kell hinnem, hogy itt van az ideje, hogy minden szervezet és minden kör, amely ezeket az eszméket képviseli, egy meg nem szervezett s föl nem tárt nagyszerű áradatban van benne, s kapcsolat van a lelkek rádiója segítségével az ország igen jelentékeny tömegében. Érdemes tehát dolgozni, mert nem marad magában az, aki ezeket a gondolatokat és akarásokat akarja uralomra juttatni.

Ez a megmozdulás valóban felrázta a különböző társadalmi rétegekben az egy gondolkodású elemeket.

Megindult a tisztulás folyamata a magyar életben.

Rátok vár, ifjak, hogy ez ne tűnjön el nyomtalanul. A ti munkátokra, lelkesedésekre, aktivitásotokra van szükség, hogy testté legyen a gondolat, hússá és vérré váljanak a szavak. Hogy életté legyen az élet ebben az országban.

A húsvét ünnepét arra szántam, hogy elrendeztem gondolataimat, hogy egy író milyen álláspontot képvisel ebben a nagyszerű nemzeti újjászületési folyamatban. A Nyugat legközelebbi számában megpróbálom összefoglalni saját curriculum vitaemet, a lelki fejlődés útját, amelyen átmentem három évtizedes írói pályámon.

Megállapítottam máris, hogy:

1. Az emberi kultúrák közt nincs harc.
2. A nemzeti kultúra csak a szabadság szellemében folyhat.
3. A gondolatszabadság az egyéni életek szabadságát jelenti.

Ezen az alapon legfőbb követelés, hogy szabadon gondolkozó egyének szabad szervezkedésre van joguk.

Úgy gondolom, hogy ebben van az egész vita lényege és ebben érhető el mindaz a siker, amire szükség van, hogy a nemzet élete új és erőteljes szárnyalásra kaphasson.

Szeretettel és lelkesedéssel akarok mindenkor együtt maradni veletek magyar ifjak és ebben a harcban dől el a magyar jövő.

Szívbéli szeretettel köszönt  
igaz hívetek és barátotok.

**Kedves Mester!**

Most, hogy a Nyugathban megjelent legutóbbi cikkével az a vita, mely több mint egy hónapja egy irodalmi problémát tárgyaló cikke körül felviharzott, befejeződött — s újabban bizonyos „közérdekű” mozgalmak indultak meg — mi néhányan alulírottak, ha bármily kevesen is, nem mulaszthatjuk el, hogy ha másként nem is, legalább magánlevélben biztosítsuk szeretetünkről és becsülő ragaszkodásunkról. Hiszen oly kevesen voltak, akik a hivatalosok következetes és megszervezett támadásával szemben: a becsületes szándék és igazságérzet szavával sikraszállni tudtak vagy mertek volna!

Amit a Mester a vita folyamán felmerült kérdésekkel kapcsolatban mond, s vele felidézi türelmetlen és elkeseredett ifjúságunk legégetőbb problémáit — szóról-szóra igaz. Oly igazságok ezek, melyeknek már néhány bátor megkiáltóját éppen azok némitották el, akik most is „a nemzeti irodalom”, a „faji jelleg”(!) stb. hivatalos őreiként kérkednek s bámulatos szívóssággal és összetartással kísérelnek meg a maguk kerges „világnézetük” kényelmes magasáról mindent hazaárulásnak bélyegezni, ami csak az új élet szavát és igényét jelenti.

Elejétől fogva, kezdve azon a bizonyos szándékosan félremagyarázott mondaton, át a „közvélemény” biztos támaszára kajánul emlékeztető cikkeken az a megátalkodott és avas felfogás jelentkezett, mely makacsul nem akarja észrevenni megváltozott életünk új arcát és előkelő és leckéztető modorával egy rég letűnt világ eszményképeire célozgat, oly nyugodtan és szemrebbenés nélkül, hogy az már — szemtelenség.

Persze a magyar egyetemi ifjúságot különféle vallásos és hazafias — egyaránt pártérdekeket szolgáló — egyesületbe forgácsolják szét, ahol ködös romantikájukban és naiv önképzőkörösdíjukben tombolják ki fiatalságukat s arcátlan vakmerőséggel segítenek elfojtani minden becsületes vállalkozást, mely egy kis töredéke kezdeményezéséből valaha is megindult és indulni fog.

Végzetlen volna a helyzet, ha nem volnának sokan, kik magányukban magukat művelve s a kedvező alkalmat várva nem szentelnék minden munkájukat azért az „építő magyarságért”, melyet oly bátor szókimondással és kiállással éppen a Mester hirdetett.

Ami pedig az egyetemi hallgatók gondolatszabadságát és megkötöttségét illeti, az csakugyan úgy van, ahogy a Mester állítja, s hogy ez ellen bizonyos szemináriumok tiltakoznak, mindennél jobban a Mestert igazolják, mert az egész dolog professzori famulusok felhívására és vizsgáktól való félelem hatása alatt történt.

Minél jobban gyarapszik a megindult hadjáratban a magukat egyéni törekvésükkel kitüntetni akarók száma (szolgabírák, önkéntes tűzoltók stb.), mi annál szilárdabban és dühös kitartással állunk meg a Mester mellett. Bár, sajnos, helyzetünk kötött s függ éppen azoktól, kik ellen szót emelünk, készek vagyunk áldozatot is hozni s nyomatékosabb kifejezést adni véleményünknek, ha ezzel a Mesternek jobb szolgálatot tehetünk.

Budapest, 1931. április 10-én.

Képes Géza  
Gyalog Béla  
Jankovich Ferenc  
Véges István

Makay Gusztáv  
Voiticzky János  
Mihályfi László  
Bernáth Béla



Nagy Ferenc  
Pődör László  
Sziklay László  
Horváth József  
Bertók János  
Mód Péter  
Szigeti Imre

Komoróczy György  
Pais Károly  
Molnár Benjamin  
Stolte István  
Schöpflin Gyula  
Lutter Tibor  
Szabó Zoltán  
Hadrovics László

5.

a B. Eötvös Collegium tagjai

[Címzés:]

Nagyságos

Móricz Zsigmond író úrnak

H. IV.

Fővámház tér 2. III. e.

Kedves Barátaim,

megkaptam leveleteket és szívbeli szeretettel köszönöm meg.

Ezek a levelek megerősítenek abban a hitemben, hogy közeledik az idő, mikor a magyar élet mégis csak jobbra fordul. Az a szakadás, ami a magyar életben az öregek és a fiatalok közt van, csak a fiatalok győzelmével végződhetik. Idő kérdése az egész.

És e harcok alatt rájöttem valamire.

Mi ötvenévesek a húszévesekben találjuk meg a segítő csapatokat.

A közbenső generáció oly reménytelen korszakban született, nőtt fel, hogy a közélet nyomása alatt elvesztette hitét.

Nekünk még volt hitünk. Mi még azért éltünk és harcoltunk, hogy elveszük fajtánk hitét a jövőben: Ti vagytok azok, akik megleltétek ugyanezt a hitet.

Isten életessen Benneteket és adja meg, hogy a ti kezetek legyen az arató kéz s a Ti életetek legyen a magyarság új útra vivője.

Én e pillanatban nem érzem, hogy itt volna a perc, mikor nyílt és lármás harcra kellene kiállani. Másra van szükség: az ifjúság tanuljon, szervezkedjen és építse magát arra a korszakra, amikor át kell vennie az országot.

Szeretettel köszönt Benneteket s minden jövőépítőt

barátotok s hívetek

1931. április 12.

6.

A beküldött szindarabok közül Tábori Terka Utódja oly gyenge, hogy felment a másik darabjának az elolvasása alól. Az Ady-legenda pufogó, naiv drámai átírása az „Ady”. A Hátsó ucca 38-ban van egy-két jó részlet, elég érdekes színpad-technikai fogás, de egészében erőltetett, átlátszó szimbolizmusú, dilettáns mű.

Több értelmet találtam Neményi „Katasztrófa a rendelőben” című darabjában, Adám Gábor modern Hamletjében és Háty „Új paradicsom”-ában. A „Katasztrófa” sajnos csak egyfelvonásos, nem elég jelentős, szerencsétlen középuton

van az igénytelen kabarédarabok s a nagyobb igényű művek között, de szerzője nem tehetségtelen, ért a színpadhoz s jó dolgok várhatók tőle. Adám Gábor költő s darabjának sok költői részlete van, dikciója zeneileg következetes, nemes, bár némi Shakespeare-nosztalgia érzik rajta, a darab jelenetei, alakjai azonban állandóan Hamletet idézik s nem tudom elképzelni, hogy egy művet, amely ennyire indaszerűen nőtt rá egy másik műre, elő lehetne adatni. A frakkos Hamlet mint színészi szerep sem nagyon épületes s a kapitalista Hamlet, mint drámatárgy, nem nagyon áll fölötte. Az Új paradicsom eleven, mozgékony író vigjátéka, alakjait ügyesen, ötletesen tologatja s ha nem is mélyíti el őket s humora sem egészen nemes, drámai íráskészsége elég biztos, az átlag drámaírók fölött áll s műve rövidítésekkel előadható. Arra azonban, hogy egy új, hangsúlyozottan irodalmi vállalkozás bemutatódarabja legyen, nem alkalmas.

Budapesten 1931. november 19-én.

Németh László

